

ETO: 809.451.1-1:(070.48.654.1)

CONFERENCE PAPER

A HELYESÍRÁS HELYZETE A TÁJÉKOZTATÁSBAN

MOLNÁR CSIKÓS LÁSZLÓ

A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete, Újvidék

Közlésre elfogadva: 1986. január 24.

A nyelvi közlés írásos formában való megjelenítése meghatározott szabályok alapján történik. Az írásszabályokhoz való alkalmazkodás olyan követelmény, amely mindenkire vonatkozik, aki egy adott nyelven papírra (vagy táblára stb.) vet valamely hangsort, akár az iskolapadban ül, akár levelet fogalmaz a konyhaasztalon, akár regényt ír, akár reklámszöveget törli a fejét a vállalat egyik félreeső irodájában. A különféle írásművek eltérő helyesírási tekintetben, hogy éppen csak bizonyos közlésfoszlányok ismerhetők fel belőle (például az olyan személy leveléből, aki igen ritkán vesz tollat a kezébe, és a betűvetést is csak azért tanulta meg annak idején, hogy ha szükséges, le tudja írni a nevét). Persze, más elbírálásban kell részesíteni a magánlevelet (hiszen általában csak egy-két olvasónak szól), mint a hírlapot (tízezrek, sőt százvezrek olvassák). Másrészt nagyobb fokú helyesírási igényesség várható a tartós használatra készült írásműtől (pl. könyvtől), mint az alkalmi közléstől (pl. apróhirdetés).

A tájékoztatásban (sajtó, rádió, televízió) meglehetősen nagy jelentősége van a helyesírásnak, sajnos, az újságírás üteme nem kedvez a helyesírásbeli igényességnek. Az újságírónak gyakran nincs ideje arra, hogy cikkének helyesírásán töprengjen, olykor a lektor szeme is elsiklik egyik-másik helyesírási hiba felett, úgyhogy néha csak a korrektor vesz észre egy-egy hibát, sőt alkalmasint az olvasónak is jut imtt-amott belőlük.

A helyesírás szabályok ismerete, egységesen való alkalmazásuk igen fontos mozzanat az újságírásban, az újságírónak is tudnia kell helyesen írni (nemcsak jól), többé kevésbé jártasnak kell lennie a helyesírás berkeiben is. Az ép gondolatok ép formát kívánnak meg. Természetesen az újságíró nem oldhat meg minden helyesírási problémát, de az sem jó, ha ügyet sem vet a helyesírási kérdésekre, a lektorra hagyja a megoldásukat azzal a tudattal, hogy úgylis a lektor dolga a helyesírás.

Bizonyos esetekben a helyesírás inkább szakmai kérdésnek bizonyul, mint nyelvinek. Ilyenkor az újságírónak kell eljárnia az adott helyesírási probléma megoldása érdekében, hiszen a lektorok sem ismerhetnek minden szakterületet és a gépirónók sem. Az újságíró ki kell hogy kérje a megfelelő

szakember (földrajztanár, gépészmérnök, orvos, fizikus stb.) tanácsát, különösen ha erre jut elég ideje, vagy ha a szükséges helyesírási tájékoztatást magától az interjúalanytól is megkaphatja. Például azt, hogy hány szóba kell írni az *örvényáramvesztési teljesítmény*-t, a *meddővezetőképesség*-et, hogyan írandó az *immunohaematologia* (a vér sejtjes elemeivel kapcsolatos immunreakciókkal foglalkozó tudományág), a *polyarthrit*is (sokízületi gyulladás), a *piezoelektromosság* stb.

A teljes magyar billentyűzetű írógépek megjelenéséig a lektornak sok időt kellett arra pazarolnia, hogy kitegye a hiányzó ékezeteket (elsősorban az í-re, ú-ra és ü-re). Azóta javult ugyan a helyzet, de még mindig sok a foghíjas betűállományú kézirat (szerkesztősége válogatja). Ez elvonja a figyelmet más helyesírási kérdésektől. Hasonló problémákat okoz a telefon és a telex is. A telefon fonetikusságra ösztönzi az újságírót és a gépírót. Némelyik újságcikknek éppenséggel telefonhelyesírása van, ch helyett h-t olvashatunk benne (Rihárd, tehnikus), hosszú mássalhangzó helyett rövidet (vალალა, atrakció), a kellőtől eltérő betűt (licenz, inszert, móba - licenc, inzert, móva helyett) stb. A telex-üzenet átkódolása szintén fokozott erőfeszítést igényel (valamint időt), de ennek a mi gyakorlatunkban kisebb a jelentősége, mert a híryanagy általában nem magyar nyelven érkezik.

A tájékoztatási eszközök különbözőképpen viszonyulnak a helyesírási kérdésekhez. Ez részben jellegükből is következik. A legtöbbet a sajtónak kell törődnie a helyesírással, a legkevésébbet a rádióknak. Az újság helyesírásával az olvasó közvetlenül is kapcsolatba kerül, a rádióéval viszont csak közvetetten. A televízió ebből a szempontból afféle köztes területen van. A néző látja is a helyesírását, meg nem is látja. Ami elhangzik, annak az írásos változata ugyanúgy nem kerül a néző szeme elé, mint a rádióműsoré a hallgató elé, viszont vannak feliratok, kiírások, (a Magyar Televízió képújságot sugároz) stb.

A rádiós és a tévés újságírók rendszerint olyan szöveget készítenek, amelyben bizonyos szavak a szokásostól eltérően fonetikusan vannak írva (például a nevek: Bettino Krakszi, Rolan Dűma, Szilvija Rijavec Zsugity, Kembridzs, Rádován Vljákovity, Rió de Zsaneíró, Gorszki Kotár, Csikágó stb.). Az gaz, hogy ezzel (némileg) megkönnyítik a bemondó munkáját, viszont lefokozzák a sajátjukat, az efféle felemás gyakorlat káros lehet más irányú írásos tevékenységükre (újságcikk, magánlevél stb.), félő, hogy ott is hajlani fognak a fonetikusra, ahol ez nem követelmény. (Érdekes, hogy az efféle "magyaros" írást némelyik szerkesztőségben igen hiányos magyar billentyűzetű írógéppel gyártják). Olykor az is kétséges lehet, hogy a fonetikussá preparált rádiós és tévés szövegek mennyben járulnak hozzá a bemondók kiejtésének helyesebbé válásához. Van olyan bemondó, aki annak ellenére, hogy az elébe kerülő szövegben ty-vel van jelölve a szerbhorvát nevek végén levő hang, cs-vel ejti őket: Trifúnovics, Sűkovics, Vljákovics stb.

A tévében a feliratok hasonló szerepet töltenek be, mint az utcán látható cégtáblák és plakátok, azzal a különbséggel, hogy a cégtáblákat az egyszerű járókelő nem is nagyon veszi figyelembe, ismeri őket, a tévés feliratok azonban újra meg újra ott vannak az ember szeme előtt, akaratlanul is elolvassa

őket. A filmek szövegének feliratozása kevésbé van hatással a nézőre, mint az egyéb feliratok; például a *színes* szó ékezethibája sokkal feltűnőbb, ha az egész képernyőt betöltő feliratnak a része, mint ha képaláírásban, filmszövegben fordul elő. A televízióban látható írás általában szuggesztívebb, mint az, amelyet az újságban olvashatunk. Emiatt fokozottabb figyelmet kell fordítani a televízió helyesírására, az ott dolgozó újságírók, szerkesztők és lektorok együttes erővel gondoskodjanak arról, hogy ne jusson a néző elé rossz helyesírású felirat, szöveg, főleg pedig ne ismétlődjön.

Ahhoz, hogy minél általánosabbá váljon a helyesírási szabályoknak megfelelő írásgyakorlat, szinte elengedhetetlen követelmény az írásszabályok viszonylagos változatlansága. Az ingadozások a tájékoztatásnak sem kedveznek. Ingadozás figyelhető meg a mostani és a korábbi szabályzatok között (például a tizedik kadás szerint *bandzsal*, a tizenegyedik szerint *viszont bandzsa*, továbbá: *paraj* – *paréj*, *kikirics* – *kikerics*, *Amazon* – *Amazonas*, *Eurázia* – *Eurázsia*, *Kaspi-tenger* – *Kaszpi-tenger* stb.) Bizonyos fokú ingadozás tapasztalható maguk a lapok, sőt az egyes lektorok között is. Például az egyik szerint *Harcos Szövetség*, a másik szerint pedig *Harcosszövetség*; vagy: *Matica srpska* és *Matica Srpska*, esetleg *Szerb Matica*, *Bosznia-Hercegovina* ill. *Bosznia és Hercegovina*, *Beočin* v. *Beocsin* stb.

Attól, hogy miként alkalmazzák a tájékoztatás eszközei a helyesírási szabályokat, nagyban függ a köznyelv egységesítése (vagyis standardizálása). Az iskolai dolgozatot, a magánlevelet kevesen olvassák el, az újságot viszont sokan a kezükbe veszik, tévét is szinte mindenki néz. Az írásszöveg és az egységesség elérése jóval nehezebb egy napilapban, mint valamely hetilapban vagy folyóiratban, egyrészt a rendelkezésre álló idő rövidege, másrészt pedig a munkatársak nagy száma miatt.

Mi a különbség napilap, hetilap és folyóirat, illetőleg helyi jellegű sajtótermék és tartományi lap között helyesírás tekintetében? Noha várható lenne, hogy egy hetilapnak sokkal jobb legyen a helyesírása, mint a napilapé, ez – sajnos – nemigen tapasztalható. A hetilapok időbeli előnye általában nem mutatkozik meg helyesírásukban. A folyóiratokban egészen jól kifejezésre jut az írás helyessége, némelyikük (illetve némelyik számuk) annyira csiszolt írású, mint egy jobb könyv. Az egységesebb tematika, a gondozásra fordítható idő mennyisége rendszerint nagy előnyt biztosít a folyóiratoknak a többi dőszaki sajtótermékhez viszonyítva. A szélesebb olvasóközönségnek szánt lapok gondosabb írású cikkekkal szolgálnak, mint a helyi lapok. Különösen a helyi hivatalos lapok helyesírása problematikus. Sokuknak nincs külön lektoruk, és olyan nyomdában készülnek, ahol a személyzet zöme nem tud magyarul; és aki tud is, nem megfelelő szinten. Ha ehhez azt is hozzászámítjuk, hogy némelyik anyagot máról holnapra kell lefordítani és közzétenni, talán érthetőbbé válik, miért van viszonylag sok helyesírási hiba a helyi hivatalos lapokban.

Vajon mennyit rontanak az idegen ajkú szedők és más nyomdászok az újságszöveg helyesírásán? Korántsem annyit, mint feltételezzük. A jó szedő, nyomdász megfelelő tisztelettel viszonyul a kéziratához, nem javít bele, és igyekszik nem rontani rajta. Az idegen ajkú szedők legjellegzetesebb hibája a

rossz elválasztás. Mégha ismerik is a magyar nyelv elválasztási szabályát, könnyen vétenek ellene. A magyar nyelvet nem ismerő vagy nem eléggé ismerő szedő a kétjegyű hosszú mássalhangzós szavak elválasztásakor nem állítja vissza eredeti alakjába az első kétjegyű betűt (asz-szony helyett asz-szony, köny-nyü helyett kön-nyü stb.), a kéziratban a kötőjelnél elválasztott kötőjeles szót egybeírva szedi ki, ha a következő sor elején nincs kitéve a kötőjel (pl. szén-dioxid helyett széndioxid, kénye-kedve helyett kényekedve, közép-európai helyett középeurópai, Bardot-ról helyett Bardotról stb.), két mássalhangzót is átvész a következő sorba (bi-rka, szo-mbat, jégkoro-ngozó).

A művelt szedő és korrektor (anyanyelvétől függetlenül) észreveszi és kijavítja azt a helyesírási hibát, amelyet a lektor nem vett észre. Ez persze kétélű dolog. Ha tényleg hibáról volt szó, dicséretet érdemel a szedő vagy a korrektor, ha azonban ők tudják rosszul, tudálékosnak minősülnek, mert jóból rosszat csinálnak. Szedőként vagy korrektorként csak az legyen olyan bátor, hogy belejavít a szövegbe, aki biztos a dolgában, aknek megfelelő tudása van, és megfelelően indokolni képes a javítást.

A nyomdai helyesírás nem egyszerűen csak a helyesírási szabályzatnak a nyomdában való alkalmazása. Itt egészen más dolgok a problematikusak, mint az iskolai helyesírásban. Egyik-másik átlagos dolgozathiba az újságban durva hibává mősülne (például folyó helyett foó, lesz helyett lessz, tanító néni helyett tanítónéni stb.). A nyomdai helyesírásnak többek között az írásjelhasználat az érzékeny pontja (főleg a vesszőé, továbbá az idézőjelé és a nagykötőjelé).

Hírlapjainkat olvasgatva arra figyelhetünk fel, hogy eléggé takarékosan bánnak az írásjelekkel, különösen a vesszővel és a pontosvesszővel. Nyilván nem az a probléma, hogy a nyomda betűkészletében nincs elég vessző meg pontosvessző (ezt csak az egészen tájékozatlan és naiv olvasó gondolhatja), hanem az, hogy az újságírók, lektorok, korrektorok nem mindig tudják, hogy mikor és hol kell vesszőt vagy pontosvesszőt használni. A vesszőhasználatban nagy szerepe lehet a szerbohorvát hatástydnek, tudniillik a szerbhórvát helyesírás az összetett mondatoknak csupán egy részében követeli meg a vesszőhasználatot (ellentétes, okhatározói, fordított rendű stb.), és egyébként is inkább prozódiai, érzelmi szempontból különíti el vesszővel egymástól a mondat egyes részeit, a magyar írásban viszont minden tagmondatot vesszővel kell elválasztani a mondategész többi tagmondatától; valamint a mondatrészek tagolását is inkább tartalmi és formai szempontból végezzük.

Sajtónkban a pontosvessző olyan ritka, mint a fehér holló. Pedig hány olyan mondat kerül bele az újságba, amely "elbírna" egy pontosvesszőt, sőt valószínűleg egy fokkal érthetőbbé, hatékonyabbá is válna. Az új helyesírási szabályzat demokratizálja a pontosvessző használatát, nemcsak többszörösen összetett mondatokra korlátozza, hanem lehetővé teszi, hogy kéttagú összetett mondatban alkalmazzuk, abban az esetben, ha laza a tagmondatok kapcsolata, vagy ha a tagmondatok más-más tartalmi típusúak.

Külön kell szólnunk az idézőjel és a nagykötőjel használatáról. Az előbbivel gyakran fölöslegesen élnek az újságírók, az utóbbit viszont általában mellőzni szokták. idegen (elsősorban szerbhórvát) hatásra némelyek

helytelenül idézőjelek közé teszik az intézménynévfélék tulajdonnévi tagját: "Centroslavija" Kereskedelmi Vállalat, "Moša Pijade" Általános Iskola, "Molnár Péter" Hengermalom stb. Nagykötőjelre és nem egyszerű kötőjelre van szükség, ha két vagy több nép, ill. nyelv nevét hozzuk kapcsolatba: jugoszláv-olasz határ, német-magyar szótár, angol-skót mérkőzés stb. Ugyanígy fejezhető ki két vagy több tulajdonnév kapcsolata is: Crvena zvezda-Hajduk rangadó, Ristić-Kangrga szótára stb. Nem elég az egyszerű kötőjel bizonyos típusú földrajzi nevekben sem: Duna-Tisza-Duna-csatorna, Belgrád-Zágráb autótút, Sváb-Bajor-medence stb. A sorszámokat is nagykötőjellel kell viszonyítanunk egymáshoz: a 25-29. oldalon, 1968-69-ben, az V-VI. osztály stb. (nem 25/29., 1968/69., V/VI.).

A szerhorvát helyesírás a nagykötőjelet és a gondolatjelet egy írásjelnek tekinti (crta). Valószínűleg részben szerbhorvát hatásnak tulajdonítható, hogy némelyik újságíró a nagykötőjelet úgy használja, mintha gondolatjel lenne: betűközt hagy előtte és utána. Az a jelenség viszont, hogy oda is kötőjel kerül, ahol nagykötőjelre lenne szükség, inkább figyelmetlenségnek, gondatlanságnak tulajdonítható.

A tájékoztatásban egyébként is számolni kell más írásrendszerek hatásával, hiszen a hírügynökségi anyagokat rendszerint más nyelvről kell magyarra fordítani. Például könnyen beszivárognak a magyarba a nem latin-betűs írású nyelvek angolos átírású szavai, nevei (nem Rajiv, hanem Radzsiv Gandhi, nem Rangoon; hanem Rangun). A szerbhorvát hatás sokféle formában nyilvánulhat meg: összetartozó szavak különírása, mivel a szerbhorvát megfelelő szókapcsolat: Vörös kereszt (Crveni krst), közép iskola (srednja škola), munkás egyetem (radnički univerzitet), nehéz ipar (teška industrija), Arany Palma (Zlatna palma), Nemzetközi Valuta Alap (Medjunarodni monetarni fond) stb.; kis kezdőbetű használata intézménynevekben (olykor idézőjellel felerősítve): Univerzal kereskedelmi vállalat, "Metalac" labdarúgó egyesület stb.; idegen szavaknak a magyarban szokásostól eltérő alakban való írása: szeminár (= szeminárum), praksa (= praxis v. inkább gyakorlat), szisztém (= szisztéma v. inkább rendszer), hémia (= kémia), model (= modell), maket (= makett) stb.

Néha nem könnyű elhatárolni egymástól a sajtóhibát a valóságos íráshibától. A sajtóhibát arról lehet a legkönnyebben felismerni, hogy nem vét az írásrendszer ellen, nem szeg meg valamely konkrét helyesírási szabályt. Tehát sajtóhiba az, ha például a gond szóban a d helyett g-t szednek. Ez egyúttal értelemszavaró is. Például: "A csantavéri földművelésszövetkezet társastermelési alapszervezetének növénytermesztési részlegében nagy gongot jelent egy korszerű szerelóműhely hiánya." (MSz, 1985. aug. 1.: 9.) Vagy: "De vajon milyen *maradangó* emlékekkel térnek haza azok, akik szeretik az emléktárgyakat?" (uo.) Ez az utóbbi sajtóhiba már kevésbé értelemszavaró, mert a magyar nyelvben (egyébként) nincsen maradangó melléknév. Az is sajtóhiba, ha egy betűvel több v. kevesebb van egy szóban. Pl. álatalanós, természetesen stb.

Több egyszerű sajtóhibánál az a jelenség (azért jelenség, mert ismétlődő), hogy a macedóniai Negotino városka nevét Negotin alakban írják, holott

Negotin Szerbiában van. Hasonlóképpen: Vojvode Stepén – Vojvoda Stepán, Dar es Salamban – Dar es Salaamban, a sydneyi egyetem – a sidneyi egyetem, Blate – Blato (Korčula), Belorusziában – Belorussziában, Aleksandar Oszmanovszki – Alekszandar Oszmanovszki stb.

Megtörténik, hogy a cikk címének hejyesírása nincs összhangban sem a cikk helyesírásával, sem a helyesírási szabályzattal. Ennek a jelenségnek a legfőbb oka az, hogy a cím néha az utolsó pillanatban születik meg, vagy módosul a már meglevőből. A szerkesztőt tartalmi és kommunikációs szempontok vezérelik, amikor címet ad vagy változtat, a helyesírással ilyenkor kevésbé törődik. Nyilván fölösleges hangsúlyozni, hogy a szembetűnő címben a helyesírási hiba is szembetűnőbb, kirívóbb. A szerkesztőnek nem kell ugyanolyan alaposan ismernie a magyar helyesírás szabályait, mint – modjuk – a lektornak, de annyit azért megtehet, hogy a cikkből "kipuskázza" a címbe kerülő szavak írásmódját.

Az újságnak még egy-egy jó helyesírású számában is akadnak gyengébb színvonalú részek. Helyesírási szempontból gyakran nem éri el az újság színvonalát a benne megjelenő hirdetések szövege. Nyilván nem mindegyikük jut lektor kezébe. Egy idegenforgalmi hirdetésben például (MSZ., 1985. aug. 14.: 9.) több görög és török helység neve helytelenül van leírva: Jedrene (magyarul: Edirne), Xilocastro (Kszilókasztron), Efed (Efezosz), Peloponesszosz (Pelopónisszosz), Canakale (Çanakkale), Kavala (Kaválla) stb. Az apróhirdetésekből nagy tarkaság tapasztalható. Például a hirdető címének feltüntetése gyakran következtelen helyesírású; magyar helységnév mellett szerbes utcanévforma szerepel (Kanizsa, Kosovska 17.) Zenta, Muškatirovićeva 19.; Szabadka, Subote Vrlića 3., Vašarska 59. stb.), vagy pedig szerbhorvát helységnév mellett magyar utcanév (Utrina, Petőfi Sandor u. 76.; Gornji Breg, Gyömrei út; Novo Orahovo, Kodály Zoltán u. 310.; Suza, Petőfi u. 34. stb.). Vannak persze szabályosan írt címek is: Szabadka, Szegedi utca 7. (a Makkhetes felé); Bece, Pecesor, 142-es szállás; Gunaras, Tito marsall u. 20.; Mohol, Népfrent u. 51/B stb. (Ezt az utóbbit szerb adta fel; lám, jobban tudta sok magyarnál, hogy magyar szövegben a címzésnek milyen formája kell, hogy legyen.)

A tájékoztatásban a legtöbb figyelmet azoknak a hibáknak a kiküszöbölésére kell fordítani, amelyek veszélyeztetik a hírcsatorna épségét, vagyis amelyek értelemzavaróak. Ilyen például az alábbi is (egyik vidéki lapban jelent meg: BH XVI.: 36.: 3.): "A most értékelésre váró újítás két csoportmunkájának eredménye." Első elolvasásra úgy tűnik, hogy a mondatból kimaradt a két mennyiségjelző alaptagja (pl. üzemegeység v. brigád). De nem erről van szó. Egy viszonylag apró helyesírási hiba egészen megbolyagatta a mondat érthetőségét. Ugyanis tévedésből egybe van írva a *csoport* és a *munka* szó. A különírt változat már világos és egyértelmű: A most értékelésre váró négy újítás két csoport munkájának (az) eredménye.

Értelemzavart okozhat a hasonló hangzású szavak írása közötti különbség figyelmen kívül hagyása is. Például: Ebben a helységben már tartottak hasonló jellegű rendezvényeket, ezúttal azonban kicsinek bizonyult, sokan az utcán maradtak. A *helység* alakban írott szó települést jelent, úgyhogy

furcsállhatja az olvasó, miért az utcán maradtak sokan, nem pedig a településen kívül, az országúton vagy az erdőben. Ha a kérdésés szóba egy i betűt ékelünk, mindjárt érthetővé válik a közlés: Ebben a helyiségben már tartottak hasonló jellegű rendezvényeket, ezúttal azonban kicsinek bizonyult, sokan az utcán maradtak.

Olykor a nagy és a kis kezdőbetű felcserélése zavarja meg a közlést. Mint például a következő mondatban: Első állomáshelye falun volt, az ottani rézbányában dolgozott másfél évig, utána pedig sikerült neki Stockholmban elhelyezkedni. - Svédország annyira urbanizált, hogy szinte nincs is faluja, ez a vendégmunkás mégis falun dolgozott. Vagy mégsem? A falun szót nagy kezdőbetűvel kell írni, így kiderül az igazság: Első állomáshelye Falun (= svédországi bányaváros) volt, az ottani rézbányában dolgozott másfél évig, utána pedig sikerült neki Stockholmban elhelyezkedni.

Megtörténhet, hogy a nyomda ördöge lefújja az ékezetet valamelyik szóról, és ezzel megváltoztatja az értelmét. Pl. Bántotta a tüzeset, ezért hetekig nem tudott teljes erőbevetéssel dolgozni. – Ugyan miféle tüzes dolgot bántott az illető, hogy hetekig alig dolgozott? Talán megégette a kezét? Nem, nem erről van szó, hanem arról, hogy tűz ütött ki a gyárban, és ez bántotta a munkást, vagyis a tüzeset. A rövi ü betű helyett hosszút kellett volna kisedni. Tehát: Bántotta a tüzeset, ezért hetekig nem tudott teljes erőbevetéssel dolgozni.

Noha a helyesírásnak igen erős a konvencionális jellege, mégis több, mint az írás szabályainak közmegegyezésen alapuló rendszere, közvetve gyakran a nyelvhelyességet szolgálja. Például a köznyelvi kiejtés normáját segíti, amikor hosszú *í, ó, ú, ü* írását követeli meg az óvoda, kórház, színész, ígéret, csúnya, túlsó, zürzavar stb. szóban, helytelenítve az ovoda, korház, színész, igéret, csunya, tulsó, zürzavar stb. alakokat. Ha az olvasó következetesen szabályos alakban leírva látja az efféle szavakat, várható, hogy idővel így is fogja kiejteni őket (ha eddig rosszul ejtette).

A tájékoztatásban egyik fontos szerepe lehet a helyesírásnak, hogy az idegen szavaknak a magyarban elfogadott alakját képviselje és terjessze. Nálunk sok idegen szót szerbhorvát alakban használnak az emberek, ezért fel kell hívni a figyelmüket a helyes formára: delegát helyett delegátus, arhív helyett archívum, komité helyett komité, parkíroz helyett parkol, referát helyett referátum, formulár helyett formularé stb. Többüknek jó magyar megfelelője is van: küldött, levéltár, pártbizottság, beszámoló v. előadás, úrlap.

A helyesírásnak az a szerepe, hogy növeli a mondanivaló hitelességét, a tájékoztatásban fokozottabban érvényesülhet. Az íráshibával megjelenő újsághír vagy cikk veszít komolyságából, néha pontosságából is. A hír komolyságát főleg a durva helyesírási hibák veszélyeztetik (például *ly* helyett *j*, hosszú helyett rövid mássalhangzó), pontatlanságot viszont többféle hiba is okozhat (pl. a Németh név végéről lefelejtik a *h-t*, a magyar Mihájlovics nevét szerbhorvát *č*-vel írják, a sok jelentésű *nagyszámú* szót különírják, Roland Garros nevével hol Roland Gorras, hol Roland Garos alakban találkozunk stb).

A tájékoztatás és a helyesírás viszonylatában a már említetteken kívül más

kérdések is felmerülnek. Meglehetősen fogas kérdés például, hogy eléggé fonetikus-e a magyar helyesírás a tájékoztatás szempontjából. A rádiós és részben a tévés gyakorlat azt mutatja, hogy a magyar szöveget közelíteni kell az élőbeszédhez; de ebben a közelítésben rendszerint nem lépik túl a tulajdonnevek körét. A hangtani változásoknak csupán egy részét jelöli a magyar helyesírás, a bemondók részére készített szövegekben viszont akár az összeset jelölni lehetne. Vajon ez a kellő mértékben hozzájárulna-e a beszédműsor javulásához, a bemondók kiejtésének helyesebbé válásához? Attól tartok, hogy nem (hiszen az eddigi fonetizálás sem nyújt kielégítő eredményt).

El lehetne továbbá töprengeni a helyesírási szabályoknak a tájékoztatásban való alkalmazhatóságán, vajon maradéktalanul lehet-e eleget tenni a bennük foglalt követelményeknek, vagy pedig itt-ott kompromisszumos megoldással kell élni. Az a kérdés is felvetődhet, hogy a jugoszláviai magyar nyelvű tájékoztatás gyakorlatára való tekintettel beszélhetünk-e úgynevezett nemzetiségi helyesírásról vagy nem (meggyőződésem szerint nem). Végül, de nem utolsósorban azt a kérdést is megkockáztatnám, hogy vajon miért nem készül A magyar helyesírás szabályaihoz hasonló módon egy olyan kiadvány, amely a magyar kiejtés szabályait rögzítené párszáz pontban és szótári melléklettel.